

Asia: Lausunto hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi valtion tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoituksesta vuosina 2024–2030

Viite: HE 211/2022 vp

Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI ry kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä laiksi valtion tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoituksesta. Unifi pitää lakia hyvänä edistysaskelena, joka antaa TKI-panostuksille jatkuvuutta ja uskottavuutta.

Pääviestimme:

Unifi esitti lausuntokierroksella kolme keskeisintä viestiä. Alla on esitetty, miten ne on otettu huomioon, ja mitä lain toimeenpanossa vielä mielestämme tulisi konkretisoida.

1. Lain toimeenpanoa tukeva rahoitussuunnitelma on tärkeä ja sen tulee ohjata toimintaa yli vaalikausien. Suunnitelman tulee seurata parlamentaarisen TKI-ryhmän linjauksia.
 - ➔ Kiitämme, että rahoitussuunnitelman merkitys on lain valmistelussa käsitelty huolella ja esitetty suurella painoarvolla.
 - ➔ Rahoitussuunnitelman laatiminen tarvitsee edelleen konkretisointia. Lain perusteluissa on esitetty myös seuranta. **Unifi esittää tutkimus- ja innovaationeuvoston (TIN) tehtäväksi tiede- ja innovaatiopoliittisen selonteon laatimisen sekä TKI-tavoitteiden toteutumisen seuraamisen ja raportoinnin eduskunnalle** (ja sen parlamentaariselle TKI-ryhmälle).
2. TKI-toiminnassa tulee panostaa korkeaan tieteelliseen laatuun ja vaikuttavuuteen. Kansainvälisesti korkeatasoiset tutkimusryhmät, tutkimusinfrastruktuurit sekä huomionarvoiset ekosysteemit houkuttelevat osaajia ja merkittäviä investointeja.
 - ➔ Lain perusteluissa on esitetty parlamentaarisen TKI-ryhmän periaatteet, joissa keskeisiä ovat kunnianhimon nostaminen ja pitkäjänteisyys. Näistä tulee pitää kiinni
 - ➔ Myös osaavien ihmisten merkitys on nostettu esiin. **Jotta TKI-tavoitteet toteutusivat, arviolta puolet panostuksista on kohdennettava osaaviin ihmisiin**, ja myös heidän osaamistasoaan on nostettava. Erityisesti tutkijakoulutettuja tarvitaan lisää, tarve on satoja, jopa tuhat tohtoria vuodessa. Tämä edellyttää aktiivista rekrytointia ja tohtorikoulutuksen lisäämistä yliopistojen perusrahoitusta nostamalla
 - ➔ Julkisen rahoituksen tulee kohdentua uutta luovaan tutkimukseen ja korkeimpaan kansainväliseen laatuun siten, että saavutetaan aidosti uusia innovaatioita pelkän inkrementaalisen kehittämistyön sijaan.
3. Julkisen rahoituksen ja yksityisen rahoituksen kerryttäminen tulee tehdä kestävästi. Lakiesityksessä esitetään vaihtoehtoisia malleja, mikäli yksityistä sektoria ei saada toivotusti mukaan. Tällöin resurssien uudelleen kohdistaminen olisi leikkaamista parempi keino. Mahdollinen uudelleensuuntaaminen tulee tapahtua sekä yksityisen että julkisen sektorin toimintaa edistävällä tavalla.

- TKI-panostusten suuruus määräytyy siten, että suhdannevaihtelujen merkitys ei korostu. Unifi painottaa pitkäjänteisen TKI-rahoituksen merkitystä.
- Laki antaa edelleen mahdollisuudet sekä pienentää TKI-panostuksia että kohdentaa niitä uudelleen, mikäli yksityinen rahoitus ei kasva tavoitellusti. **TKI-panostukset tulee kohdentaa niin, että saavutetaan suurin vipuvaikutus: osajat, kansainvälisesti korkeatasoinen tutkimus, vaikuttavat osaamiskeskittymät, yritysten ja tutkijoiden aidot yhteishankkeet**

Unifi pitää tärkeänä, että lakia tukee hyvin laadittu rahoitussuunnitelma, jota ohjaavat seuraavat periaatteet:

Parlamentaarisen TKI-työryhmän perusteellisesti valmistelluista linjauksista pidetään kiinni ja ne konkretisoidaan. Tutkimus-, kehitys- ja innovaatio (TKI) -järjestelmän pitää kokonaisuudessaan olla tasapainoinen, jotta se toimii halutulla tavalla. Ykkösperiaatteina tulee kaikessa työssä pitää pitkäjänteisyyttä ja ennakoitavuutta.

On tärkeää huolehtia tulevaisuuden osaajista. Kansainvälisesti korkeatasoinen laatu ja vaikuttavuus tulee olla kaikessa toiminnassa tavoitteena. Vain riittävät panostukset korkeatasoisimpiin tutkimusryhmiin ja vaikuttaviin TKI-kokonaisuuksiin auttavat houkuttelemaan merkittäviä yksityisiä investointeja. Panostukset Suomen tieteen tason nostamiseen ovat välttämätön edellytys menestymiselle globaalissa kilpailussa.

Tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoituksen käyttöä koskevan monivuotisen suunnitelman tulee aidosti olla ylivaalikautinen. Suunnitelma tuo TKI-rahoitukseen ennakoitavuutta ja vakautta. Vaikka kukin hallitus tekee tarkennuksia rahoituksen allokointiin, on tärkeää, että rahoituksen isoista linjoista pidetään kiinni yli hallituskausien.

Rahoitussuunnitelman valmistelun tulee tapahtua laatu ja vaikuttavuus edellä, hallinnonalojen kesken tiiviissä yhteistyössä. Yhteistyön syventäminen ministeriöiden välillä on hyödyllistä, jotta TKI-rahoitusinstrumentit täydentävät toisiaan ja tarkoituksenmukainen työnjako säilyy. Unifi esittää tutkimus- ja innovaationeuvoston (TIN) tehtäväksi tiede- ja innovaatiopoliittisen selonteon laatimista ja TKI-rahoituksen seurantaa.

Julkista TKI-rahoitusta tulee kohdentaa sinne, missä on potentiaali suurimpiin kerrannaisvaikutuksiin. On tärkeää huolehtia Suomen tieteen kansainvälisesti korkeasta tasosta ja laadukkaista tutkimusinfrastruktuureista, jotta voimme pitää ja houkuttaa tutkijoita Suomeen. **Yliopistojen perusrahoitusta tulee nostaa, ja Suomen Akatemian rooli ja rahoituksen taso uutta luovan, korkeatasoisen tieteellisen tutkimuksen rahoittajana tulee pitää vahvana.** Rahoitusta tulee kohdentaa myös kansallisten tärkeiden tutkimustuloksia hyödyntävien osaamiskeskittymien rahoittamiseen. Näitä ovat yliopistojen ympärille muodostuneet osaamiskesysteemit, yhtenä esimerkkinä lääkekehityskeskus. **Business Finlandin rahoitusinstrumentteja tulee kohdentaa nykyistä enemmän yritysten ja korkeakoulujen / tutkimuslaitosten yhteistyöhön.** OECD-arviointien ja Business Finlandin arvioinnin perusteella voidaan esittää, että Business Finlandin rahoituksen fokusta tulisi palauttaa korkeatasoiseen. Lakiehdotuksen perustelutekstissä todetaan: ”Merkittävimmät tuottavuusvaikutukset ovat sellaisilla valtion T&K-rahoituspäätöksillä, jotka kohdistuvat hankkeisiin, joiden tuotto-odotusten riskit ovat

yrittäjille liian suurilla tai joista syntyvien innovaatioiden ulkoisvaikutukset ovat merkittäviä. T&K-rahoituksen vaikuttavuuden kannalta on myös tärkeää, että rahoitus kohdistuu sellaisille toimijoille, joilla on parhaat edellytykset uusien innovaatioiden kehittämiseen.” Tällaisia ovat yliopistojen ja yritysten yhteishankkeet. Yliopistoveturimalli yritysveturin rinnalla edistää monitieteistä tutkimusta sekä yritysten sijoittumista osaamiskeskittymiin. Tällainen rahoitus tukee myös esimerkiksi tohtoreiden liikkuvuutta yrityksiin. On myös riittävästi otettava huomioon, että pelkästään kotimaisten yritysten voimin on hyvin vaikea saavuttaa 4 %:n tavoitetta. Kansainvälisten suuryritysten TKI-investointien sijoittumispäätöksissä tärkeimpänä tekijänä on se, mistä löytyy heidän tarpeisiinsa riittävän korkeatasoista tutkimusosaamista. **Julkisten TKI-investointien tehtävä onkin siksi myös luoda Suomeen houkuttelevia TKI-ympäristöjä**, jotka houkuttelevat merkittäviä yrityksiä. Vipuvaikutuksen maksimoimiseksi onkin tärkeää kohdentaa julkiset TKI-panostukset korkeatasoisimpaan tutkimukseen ja potentiaalisimpiin yrityksiin.

Kansainvälisesti korkeatasoinen laatu lisää kansainvälisen TKI-rahoituksen kotiuttamista. TKI-poliittiset ratkaisussa tulee elimellisesti huomioida vaikutukset suomalaisten toimijoiden kilpailumahdollisuuksiin globaalissa kilpailussa. Hallituksen esityksessä todetaan, että ”rahoituksen ennakoitavuus lisää myös julkisten tutkimusorganisaatioiden mahdollisuuksia hakea ja saada rahoitusta kansainvälisistä lähteistä, mukaan lukien Euroopan Unionin tutkimus- ja kehittämisrahoitus.” Myös Suomen Akatemian arviointi osoittaa, että kansallisen kilpaillun tutkimusrahoituksen lisääminen tukee myös kilpaillun EU-rahoituksen kotiuttamista (erit. ERC-rahoitus). Riittävä kansallinen rahoitus edistää yhtä lailla yritysten mahdollisuuksia EU:n rahoitukseen.

TKI-menojen vaikutukset tulee nähdä laajasti. Esityksessä puhutaan TKI-menojen vaikutuksesta tuottavuuteen ja innovaatioiden/teknologioiden käyttöönottoon. On tärkeää muistaa myös sosiaaliset ja aineettomat vaikutukset. Näitä ovat esim. terveysvaikutukset, tasa-arvon ja demokratian lisääntyminen tai positiiviset ympäristövaikutukset, joilla kaikilla on suoria tai epäsuoria vaikutuksia hyvinvointiin ja talouteen

Mahdollinen julkisen rahoituksen uudelleen kohdentaminen tulee tehdä kestävästi, sekä julkisen että yksityisen sektorin toimintaa edistävällä tavalla. Yksityisen rahoituksen kertyminen ennakoitua hitaammalla aikataululla ei saa pysäyttää julkisen rahoituksen positiivista kehitystä. Tällaisessa tapauksessa resurssien uudelleen kohdistaminen olisi leikkaamista parempi keino. Sen tulisi tapahtua sekä yksityisen että julkisen sektorin toimintaa edistävällä tavalla, mihin laki antaakin mahdollisuuden.

Tutkimuksen ja koulutuksen sirpaloitumista on vältettävä. Unifi huomauttaa myös, että yliopistojen ja koko koulutusjärjestelmän laadusta tulee huolehtia. Panostukset TKI-toimintaan eivät saa olla pois koulutuksen resurssoinnista. Opiskelijamäärien nostaminen ilman pysyvää rahoitusta vaarantaa koulutuksen laadun ja opiskelijoiden hyvinvoinnin. Se merkitsisi samalla myös entistä suurempaa osaajapulaa TKI-tehtävissä ja muutoinkin.

Suomen yliopistojen rehtorineuvosto Unifi ry, Finlands universitetsrektorers råd Unifi rf

Jukka Kola
puheenjohtaja

Tanja Risikko
toiminnanjohtaja